

A vállalkozói aktivitást befolyásoló tényezők a kelet-közép-európai régiókban

Páger Balázs

tud. segédmunkatárs

MRTT 13. vándorgyűlés

Eger, 2015. november 19–20.

A tanulmány elkészítésében az OTKA (NK 104985) „Új térformáló erők és fejlődési pályák Kelet-Európában a 21. század elején” c. kutatási projekt nyújtott hozzájárulást.

Az előadás tartalma

- Célok
 - A tanulmány célja, a kutatás motivációja
- Elméleti háttér
 - A vállalkozói tevékenység motivációi
 - A mikro- és makro társadalmi, gazdasági környezet
 - A tanulmány elméleti koncepciója
- Adatok és módszertan
- Eredmények
 - Klaszter analízis
 - Diszkriminancia elemzés
 - A tényezők hatásának vizsgálata
- Következtetések, lehatárolások, további kutatási irányok

A tanulmány célja

- Az új vállalkozások szerepe
 - Stimulálják a versenyt
 - Innovációkat létrehozása, a tudás „üzletesítése” (Audretsch–Keilbach 2004)
 - A fejlett országokban pozitív hatással vannak a gazdasági növekedésre (Acs–Audretsch 1988, Acs–Varga 2005, van Stel et al. 2005, Acs–Szerb 2007)
 - Hosszú távon hatással vannak a regionális gazdasági fejlődésre (Audretsch–Fritsch 2002, Fritsch–Müller 2004)
- A tanulmány célja: megvizsgálni, hogy mely területi tényezők befolyásolhatják a kelet-közép-európai régiók vállalkozói aktivitását
- Motiváció
 - A REDI Index (Regional Entrepreneurship and Development Index) (Szerb et al. 2014)
 - A kelet-közép-európai régiók vállalkozói aktivitásának és az azt befolyásoló tényezőknek a feltárása
 - Egyelőre viszonylag kevés tanulmány foglalkozott a kelet-közép-európai régiók vállalkozói aktivitásának és teljesítményének kérdésével

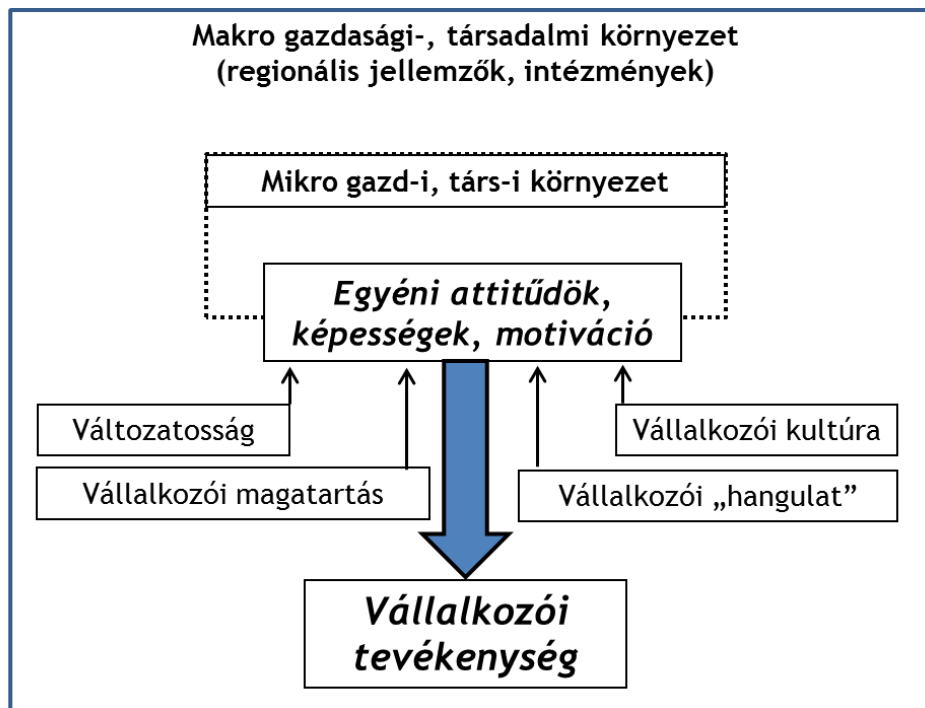
A motiváció szerepe az új cégek alapításában

- A vállalkozói tevékenységgel kapcsolatos motivációk (Acs et al. 2008)
 - Függetlenség
 - Jólét-növelés
 - Kényszer
- A vállalkozói motivációkat az adott térség gazdasági tevékenysége is befolyásolhatja (Wennekers–Thurik 1999)
 - Az alacsonyabb gazdasági teljesítmény a kényszer-motivált vállalkozók magasabb arányával párosul (önfoglalkoztatás) (Fernandez-Serrano–Romero 2013)
 - A növekvő gazdasági teljesítmény mellett egyre inkább emelkedik a lehetőség-motivált vállalkozók száma
- További tényezők, amelyek befolyásolják a vállalkozói motivációkat
 - Változatosság (új belépők, termékek, innovációk)
 - Vállalkozói magatartás, attitűdök (Tamásy 2006) és kultúra (Beugelsdijk 2007, Fritsch–Wyrwich 2014)
 - Vállalkozói „hangulat” (Bosma–Schutjens 2011)
 - A vállalkozói tevékenység minőségi tényezői közötti különbségek (Autio et al. 2014, Acs et al. 2014)

A mikro- és a makro társadalmi-gazdasági környezet

- Az egyéni attitűdöket a gazdasági környezet is befolyásolja
- Az egyes térségek üzleti környezete, amelybe az egyének és helyi vállalkozók beágyazottak és az azok között lévő különbségek is hatással lehetnek a vállalkozói aktivitásra
 - Objektív regionális jellemzők (Kibler 2013, Stützer et al. 2014)
 - Az intézményrendszer formális és informális szabályai (Minniti 2008)
- A mikro- és a makro társadalmi-gazdasági környezet (Feldman 2001, Wagner–Sternberg 2004) fogja össze azokat tényezőket, amelyek befolyásolhatják a vállalkozói tevékenységet
 - Tartalmazza az egyének közvetlen környezetét
 - Magába foglalja az adott térség meghatározó tulajdonságait
- „A vállalkozás az egyéni jellemzők és az azt körülvevő környezet közötti interakció eredménye” (Stam 2010)

Elméleti koncepció, hipotézisek

Forrás: a szerző szerkesztése

- A hipotéziseink a regionális társadalmi-gazdasági tényezők hatásaira épülnek
- Öt különböző dimenzió a makro társadalmi–gazdasági környezeten belül:
 - Gazdasági teljesítmény (Wennekers–Thurik 1999, Bosma and Harding 2007, Acs et al. 2008)
 - Foglalkoztatás (Wagner–Sternberg 2004)
 - „Egyetemi” dimenzió (Feldman 2001, Audretsch–Keilbach 2004, Stam 2010)
 - A meglévő vállalkozások sűrűsége (Wagner–Sternberg 2004)
 - A gazdasági szerkezet jellemzői (ipar koncentrálódása) (Stam 2010)
- Az összes szektor és az ipari szektor megkülönböztetése (Brixy–Grotz 2007, Kibler 2013)

A regionális vállalkozói aktivitás felmérése

- A Eurostat regionális üzleti demográfiája adatállományát használtuk
 - A vállalkozások jellemzői és azok „élete” különböző aspektusokból
 - Aktív, létrejövő (születő) és megszűnő (elhaló) cégek
 - A bevont cégeket a gazdasági tevékenységük szerint is jellemezték (NACE osztályok)
 - Az adatok a legtöbb esetben mindössze 2 évre voltak elérhetők (2008–2009)
- A vizsgálatba bevont régiók
 - Az adatok összesen 15 európai országra érhetőek el, NUTS 3 területi szinten
 - A 15 országból 7 közép-európai országot (Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia) választottunk a vizsgálatba
 - Így összesen 190 NUTS 3 régió került a vizsgálatba
- A vállalkozói aktivitást mérő változók létrehozása
 - Sűrűségi indikátorok számítása az eredeti adatokból (a népességet használva viszonyítási alapként)
 - „1000 főre jutó létrejövő vállalkozások száma” és „1000 főre jutó megszűnő vállalkozások száma”
 - A vizsgálat két szálon futott: az összes gazdasági ágazatra és az ipari ágazatokra fókuszálva (NACE B-E osztályok)
 - Az új változók esetében a leíró statisztikai mutatók ellenőrzését követően szükség esetén transzformációt hajtottunk végre

Regional társadalmi-gazdasági tényezők

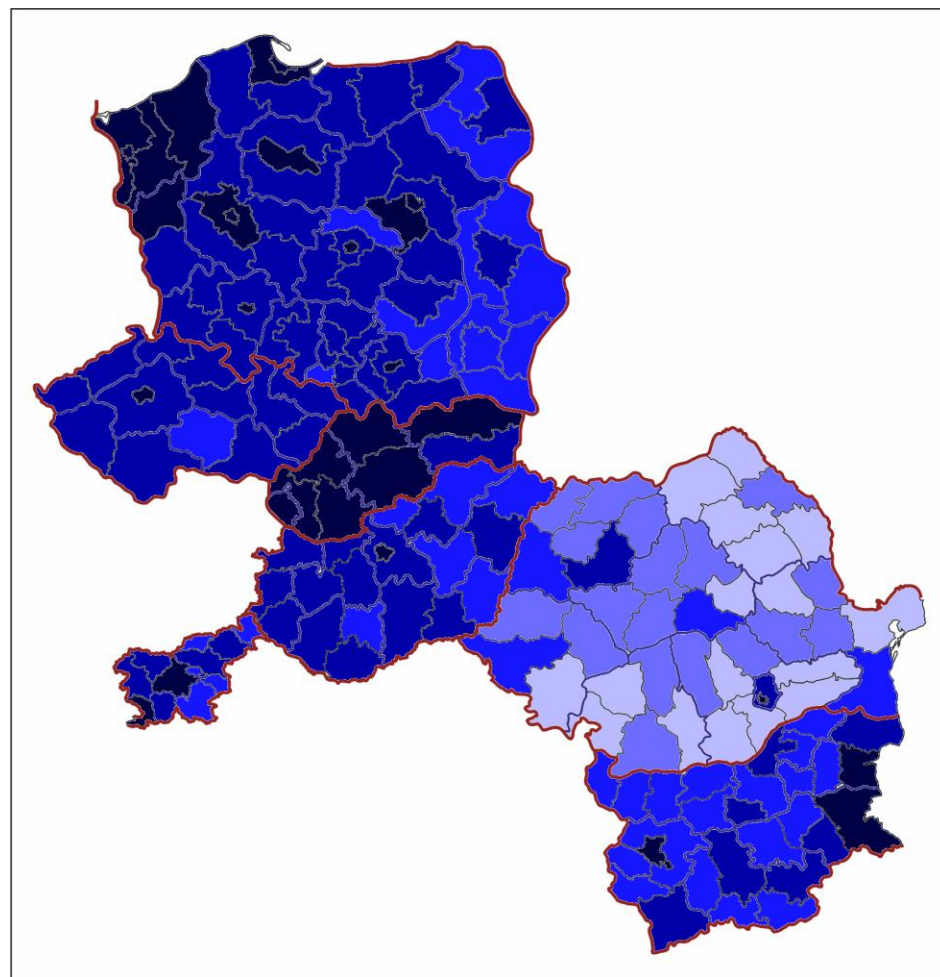
Indikátor	Periódus	Területi szint	Min	Max	Átlag	Ferdeség
GDP/fő	2008–2010 (átlag)	NUTS 3	2400	30466	7823,22	1,961
Egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem	2006–2010 (átlag)	NUTS 2	1880	10480	4611,89	,884
Munkanélküliségi ráta	2006–2010 (átlag)	NUTS 2	,03	,16	,0838	,319
Felsőfokú végzettségűek aránya a 25-64 évesek között	2003–2007 (átlag)	NUTS 2	,07	,32	,151	1,067
1 millió lakosra jutó szabadalmak száma	2003–2007 (összeg)	NUTS 3	,10	577,30	31,037	4,839
A HT és KIS szektorokban foglalkoztatottak aránya	2004–2007 (avg)	NUTS 2	,01	,08	,0303	,880
1000 főre jutó cégek száma (összes ágazat)	2003–2007	NUTS 2	5,79	150,62	34,78	1,709
1000 főre jutó cégek száma (ipari ágazatok)	2003–2007	NUTS 2	,98	17,89	5,42	2,168
LQ ipar	2003–2008	NUTS 3	,36	1,81	1,061	,041

A vizsgálat módszertana

- Klaszteranalízis
 - Csoportosítás a regionális vállalkozói aktivitás alapján
 - A csoportosításhoz az újonnan létrehozott változókat használtuk fel
 - Két lépés: hierarchikus (Ward-módszerrel) és k-közép klaszteranalízis
 - Az első a csoportok számának meghatározásában segített, a második pedig a konkrét csoportosításban
- Diszkriminancia elemzés
 - Újracsoportosítottuk a régiókat a regionális társadalmi-gazdasági tényezők segítségével
 - Cél: mely tényezők játszanak főbb és melyek kevésbé jelentős szerepet
 - A diszkriminancia elemzés alkalmazásának feltételei miatt néhány indikátor esetében transzformációt kellett végrehajtanunk
 - Stepwise módszert használtunk, ahol a Wilks' lambda értékek alapján válogattuk szét a bevont és kihagyott indikátorokat
- A tényezők lehetséges hatásai
 - Regressziós vizsgálat
 - Függő változó: az 1000 főre jutó létrejövő vállalkozások száma
 - Magyarázó változók: a regionális társadalmi-gazdasági tényezők

A klaszteranalízis eredménye (összes ágazat)

	Legnagyobb aktivitás	Aktív régiók	Közepes aktivitás	Kevésbé aktív régiók	Alacsony aktivitás
Régiók száma	30	78	47	18	17
1000 főre jutó létrejövő cégek száma (átlag)	21,55	13,72	9,74	5,09	3,54
1000 főre jutó megszűnő cégek száma (átlag)	15,90	10,35	7,66	6,16	3,99
„Aktivitási ráta”	1,36	1,33	1,27	0,83	0,89
Helyezés (létrejövők száma)	1	2	3	4	5
Helyezés (megszűnők száma)	1	2	3	4	5
Helyezés („aktivitási ráta”)	1	2	3	5	4

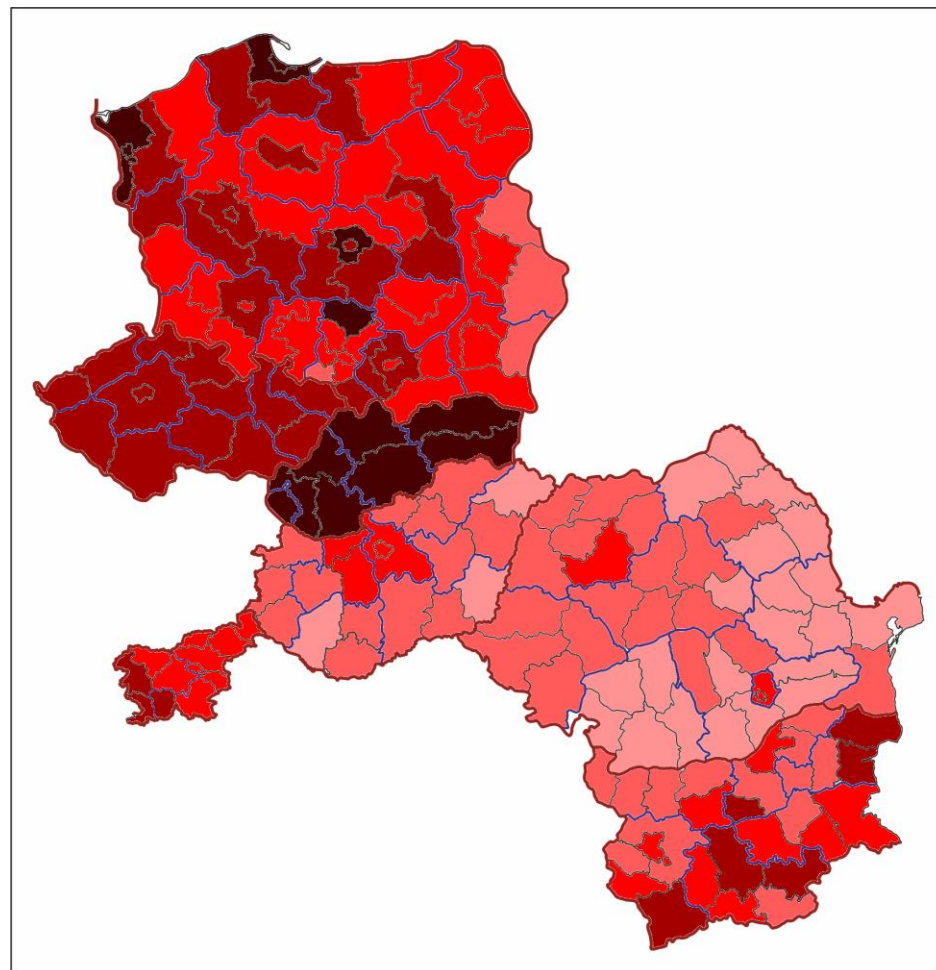

Forrás: a szerző szerkesztése

Megjegyzés: Minél magasabb vállalásosi aktivitást mértünk a térségben, annál sötétebb szintet kapott a régió

A klaszteranalízis eredménye (ipari ágazatok)

	Legmagasabb a létrejövők száma	Aktív régiók	Közepes aktivitás	Kevésbé aktív régiók	Alacsony aktivitás
Régiók száma	14	42	62	48	24
1000 főre jutó létrejövő cégek száma (átlag)	2,96	1,70	1,04	0,62	0,37
1000 főre jutó megszűnő cégek száma (átlag)	2,92	1,28	0,93	0,73	0,50
„Aktivítási ráta”	1,03	1,43	1,19	0,95	0,83
Helyezés (létrejövők száma)	1	2	3	4	5
Helyezés (megszűnők száma)	1	2	3	4	5
Helyezés („aktivítási ráta”)	3	1	2	4	5

Forrás: a szerző szerkesztése

Megjegyzés: Minél magasabb vállalkozói aktivitást mértünk a térségben, annál sötétebb szint kapott a régió

A diszkriminancia elemzés eredményei

	Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
Összes ágazat	1	2,678	75,3	75,3	,853
	2	,588	16,5	91,8	,609
	3	,214	6,0	97,8	,420
	4	,078	2,2	100,0	,269
Ipari ágazatok	1	1,833	65,6	65,6	,804
	2	,659	23,6	89,2	,630
	3	,195	7,0	96,2	,404
	4	,106	3,8	100,0	,309

	Function (összes ágazat)			
	1	2	3	4
HT_KIS_empl ^a	,336*	,146	,202	-,014
LOGlu0307all	,380	,409*	,360	-,214
LOGgdp	,407	-,384	,687*	-,251
LQ_ind	,011	,395	,591*	,556
LOGterteduc	,512	,040	-,589*	,179
LOGpat ^a	,335	-,186	,509*	-,252
unempl	,165	-,006	-,233*	,056
dispincome	,365	-,056	,384	-,463*

Pooled within-groups correlations between discriminating variables and standardized canonical discriminant functions

Variables ordered by absolute size of correlation within function.

*. Largest absolute correlation between each variable and any discriminant function

a. This variable not used in the analysis.

	Function (ipari ágazatok)			
	1	2	3	4
LOGlu0307ind	,707*	-,437	,054	,481
unemplrate	,004	,384*	,260	,025
LQind	,142	-,046	,494*	,329
emprate_HT_KIS	,274	,215	,391*	,268
dincome	,428	,332	-,354	,623*
LOGterteduc	,482	,216	,031	-,609*
LOGgdp	,410	,376	-,248	,574*
LOGpat ^a	,402	,252	-,101	,412*

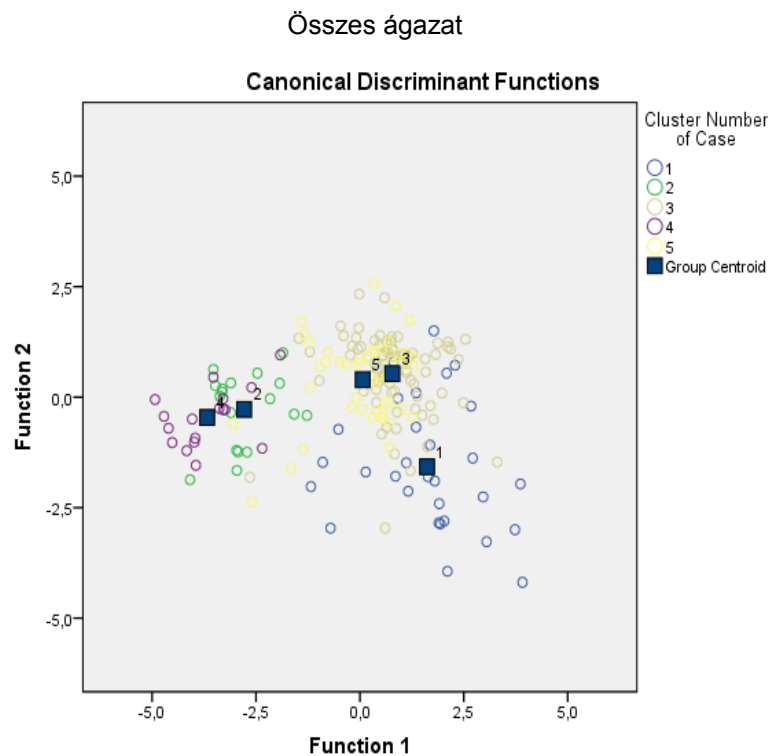
Pooled within-groups correlations between discriminating variables and standardized canonical discriminant functions

Variables ordered by absolute size of correlation within function.

*. Largest absolute correlation between each variable and any discriminant function

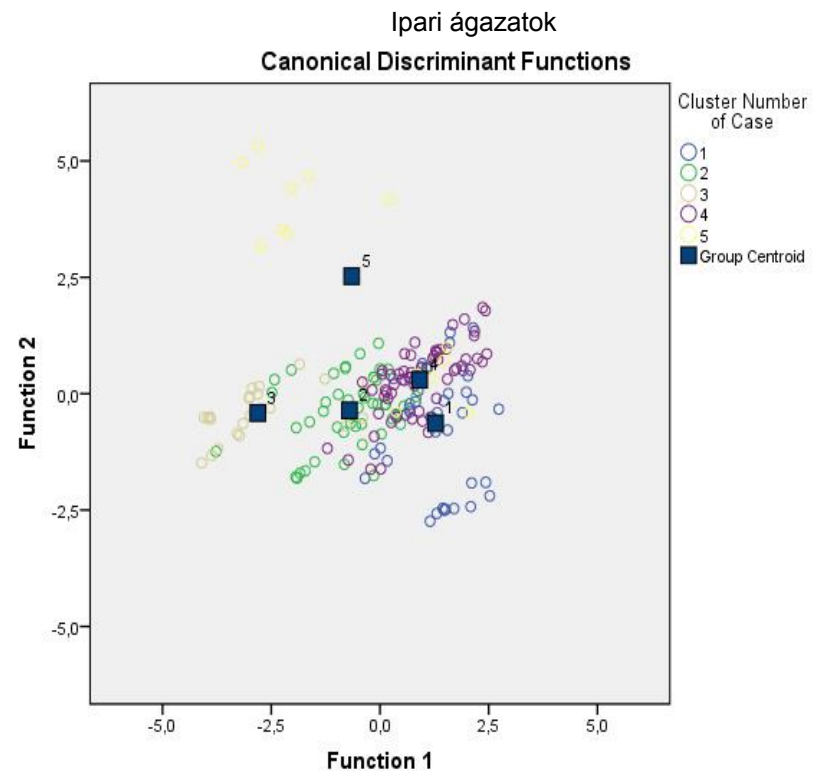
a. This variable not used in the analysis.

A diszkriminancia elemzés csoportjai

Forrás: a szerző szerkesztése

Csoportok: 1 – Legaktívabb régiók, 2 – Kevésbé aktív régiók,
3 – Aktív régiók, 4 – Alacsony aktivitás, 5 – Közepesen aktív régiók

Forrás: a szerző szerkesztése

Csoportok: 1 – Aktív régiók, 2 – Kevésbé aktív régiók, 3 – Alacsony aktivitás,
4 – Közepes aktivitás, 5 – Legmagasabb a létrejövők száma

A vizsgált tényezők hatása (összes ágazat)

Modell	1	2	3	4	5	6
LOGpat	,009 (.019)			,066 (.014)***	,008 (.016)	,052 (.016)***
LOG_HT_KIS_empl	,520 (.057)***		,452 (.071)***	,515 (.064)***	,217 (.064)**	,233 (.071)***
LOGlu0307all		,175 (.047)***	,128 (.053)**	,100 (.051)*	,101 (.041)**	,090 (.045)**
LOGteduc		,729 (.083)***	,515 (.103)***		,674 (.080)***	,604 (.087)***
LOGdispincome		,508 (.061)***			-,207 (.102)**	,219 (.086)**
LOGunempl	,451 (.082)***			,353 (.083)***	,479 (.068)***	,368 (.072)***
LOGlqind		,030 (.081)	-,021 (.089)		,015 (.068)	-,035 (.075)
LOGgdp	,350 (.079)***				,558 (.086)***	
(Constant)	,097 (.342)	-,447 (.246)*	1,992 (.153)	1,315 (.161)***	-,033 (.351)	,604 (.373)
Adjusted R square	,621	,607	,557	,589	,745	,688

A vizsgált tényezők hatása (ipari ágazatok)

Modell	1	2	3	4	5	6
LOGpat	,015 (,027)			,061 (,024)**	-,006 (,027)	,017 (,026)
LOG_HT_KIS_empl	,349 (,057)***		,314 (,099)***	,359 (,089)***	,069 (,104)	,083 (,105)
LOGlu0307ind		,066 (,079)	,192 (,080)**	,202 (,081)**	,101 (,079)	,089 (,081)
LOGteduc		,491 (,119)***	,318 (,147)**		,487 (,138)***	,430 (,138)***
LOGdispincome		,560 (,096)***			,129 (,174)**	,470 (,121)***
LOGunempl	,393 (,116)**			,369 (,119)***	,424 (,114)***	,360 (,113)***
LOGlqind		,307 (,117)**	,268 (,128)**		,313 (,117)***	,279 (,119)**
LOGgdp	,394 (,097)***				,375 (,140)***	
(Constant)	-,563 (,422)	-1,682 (,357)***	,611 (,175)***	,760 (,220)***	-1,004 (,495)*	-,911 (,502)
Adjusted R square	,366	,370	,293	,332	,417	,397

Következtetések

- Mindkét esetet (összes ágazat, ipari ágazatok) tekintve a felsőoktatásnak van az egyik legjelentősebb szerepe
- A regionális gazdasági teljesítménynek szintén szignifikáns szerepe van a vállalkozói aktivitásban
 - Azonban a modellek eredményeit tekintve figyelemmel kell lenni arra, hogy mind a GDP mind a jövedelem erősen torzítja az eredményeket
- A munkanélküliség hatással van a vállalkozói aktivitásra
- A már meglévő vállalkozások sűrűsége ambivalens képet mutat, ugyanis az összes ágazat esetében még viszonylag szignifikáns, addig az ipari ágazatok esetében már csak bizonyos esetekben
- Az ipari koncentráció a vártnak megfelelően az ipari vállalkozások aktivitása esetén kapott volt jelentősebb tényező

Korlátozások, további kutatási irányok

- Adatok
 - Bizonyos tényezőkre csak NUTS 2 szintű adatok álltak rendelkezésre
 - Az adatok aggregálásának finomítása, mivel alapvetően átlag értékeket használtunk (pl. több időszak bevonásával)
 - További regionális társadalmi-gazdasági tényezők bevonása, például a népesség koncentrációja egy adott időszakban
- Modell
 - A modell specifikáció javítása és más modell típusok tesztelése
 - Az összetett tényezők megragadása
- További kutatási irányok
 - Felsőoktatás: képzési struktúra és/vagy magasabban képzett népesség koncentrációjának hatása
 - A kutatás-fejlesztés és innováció beépítése a modellbe
 - Az egyéni attitűdök (mikro társadalmi-gazdasági környezet)

Köszönöm a figyelmet!

Páger Balázs
pagerb@rkk.hu